

LOCUIREA CA INTROIECȚIE A FAMILIEI

Teză de doctorat – Rezumat

pentru obținerea titlului științific de doctor la

Universitatea Politehnică Timișoara

în domeniul de doctorat ARHITECTURĂ

autor arh. Daniela Negrișanu

conducător științific Prof.univ.dr.arh.Teodor Octavian Gheorghiu

Septembrie 2017

Figura 0.1. „Acasă” (foto: Daniela Negrișanu)

*„... eu construiesc urna în jurul parfumului,
pentru ca parfumul să rămână în ea.”*

Antoine de Saint-Exupéry [1, p. 13]

Prezentul studiu își propune să evalueze paradigma locuirii, folosind ca ancoră analitică familia, cu relațiile parentale și familiale aferente. Teoria și practica arhitecturală apelează adesea la stereotipul locuirii ca obiect exogen, eludând ceea ce interioritatea are să ofere. Se propune astfel o recenterare pe elementul uman, pe miezul activ al casei, recenterare care poate promite o revigorare deopotrivă teoretică și practică a acestui program funcțional. Familia poate deveni un reper referențial viabil al locuirii, care favorizează o nouă și diferită perspectivă, atât de necesară în prezent. Privită din această perspectivă, locuirea devine un halo semantic,

conturat în jurul locuitorilor săi. *Dasein*¹, sau ființa *aici*, își găsește în locuire un locus al ființării sale. La rândul ei, locuirea își găsește în persoanele pe care le adăpostește un pretext existențial. Relația de reciprocitate care se generează între acești doi itemi, locuirea și organismul interior familial, este cea care face diferența între o incluziune statică, de tipul *Sein-In* și o incluziune autentică, de sălășluire în comuniune, de tipul *In-Sein*¹. Într-un scenariu ideal, locuirea și familia se înzestrecă reciproc cu voce (C. Thompson, citat de Grati [2, p. 137]). Dezvoltă așadar un *dialogism*² cu totul aparte, care transcede statutul de simplu dialog, definindu-se reciproc la nivel ontologic.

În fapt, ce-ar fi locuirea fără ființa care o locuiește?

Structurată în trei părți, teza alocă prima parte informațiilor introductive, contextuale și prezentării noțiunilor de locuire și familie. Prima secțiune a lucrării, formată din primele trei capitole, oferă un corpus structural pentru următoarea parte a tezei, făcând selecția unor informații preliminare, de fundamentare, apoi a unor informații esențiale despre locuire și familie, utile în înțelegerea relației complexe dintre acestea.

Capitolul 1. PRELIMINARII

Alocat fundamentărilor, rezultate în special din necesitatea unei reconsiderări atât teoretice cât și practice a locuirii, acest capitol introductiv explicitează o parte din terminologia folosită, enunță scopul și obiectivele urmărite, precum și metodologia utilizată în cadrul cercetării. Complexitatea tematicii studiate a cerut, în consecință, o abordare metodologică diversă, astfel încât să poată fi acoperite multiple perspective asupra subiectului. Analiza literaturii existente în domeniul locuirii și familiei a fost astfel dublată metodologic de o serie de studii calitative și cantitative, orientate pe tematici diverse, reunind un total de aproximativ 700 de subiecți chestionați.

Prezentul studiu urmărește să faciliteze înțelegerea fenomenului complex desfășurat între locuire și locuitori, utilizând o abordare care transcede teoria arhitecturii, mizând pe o tratare transdisciplinară, pentru o perspectivă cât mai amplă a tematicii studiate. Teza se concentrează pe evidențierea trăsăturilor cu caracter general, care pot fi reperate și particularizate în funcție de cultură, zonă geografică și specificități locale. Particularizarea punctuală pe zona geografică căreia aparțin și în cadrul căreia profesez meseria de arhitect, respectiv zona de vest a României, a fost punctată din dorința de a exemplifica și particulariza trăsăturile specifice acestei zone și contextul temporal trăit. Astfel, cadrul general identificat în prima parte a tezei își are corespondentul în ultima secțiune a lucrării (Capitolul **Error! Reference source not found.**), care evidențiază felul în care sunt marcate trăsăturile locuirii și familiei, *aici și acum*.

Din perspectiva acestei paradigme diferite, așa cum însuși titlul tezei o propune, locuirea se cere a fi o introiecție a interiorității sale, decizându-se de o parte din stereotipurile actuale ale practicii arhitecturale. Pentru a putea simplifica această problematică, dintr-unceput complexă, dar și pentru a putea menține un control conceptual al întregului demers, o serie de principii structurale au fost alese, ghidând și asigurând coerență întregului proces: **transdisciplinaritatea, principiul emergentismului, al empatiei, al reciprocității și reflexiei și principiul echilibrului**. Aceste principii structurale, derivate tocmai din disfuncțiunile de fond ale locuirii actuale, par să promită eliberarea de automatisme în relația locuire/familie și

¹ Termenii *Dasein*, *Sein-In*, *In-Sein*, preluați din cartea „*Sein und Zeit*” (rom. „Ființă și Timp”), de Martin Heidegger, explicați de G. Liiceanu, curs 7.2. UAIUM, „*Introducere în filosofie*” [2].

² Termenul de *dialogism*, preluat de la Mikhail Bakhtin, explicat ca fiind un dialog continuu între doi itemi, exprimată prin raportul Eu-Altul [3, p. 22]. Poetica dialogică a lui Bakhtin a fost denumită ca fiind „o strategie de înzestrare a celui alt cu voce” (C. Thompson, citat de Grati [3, p. 137]).

reconsiderarea sistemică a locuirii.

De-a lungul tezei, transdisciplinaritatea, promovată de Sean McNelis, Roderick J. Lawrence, Basarab Nicolescu sau Cosmin Caciuc, vine să compenseze caracterul autosuficient al arhitecturii și contribuie la asimilarea cunoștințelor din domeniile științelor umaniste și sociale, care au venit de-a lungul timpului să complementarieze teoria arhitecturii și să umple golul considerat dezumanizat în cadrul locuirii.

Emergentismul, adus recent în prim-plan de Sarah Robinson, Juhani Pallasmaa sau Otto Friedrich Bollnow, argumentează rolul și impactul mediului construit (aici în mod special rolul locuirii) în dezvoltarea umană, colectivă și individuală. Susținut și de neuroștiințe, acest principiu argumentează ceea ce se numește *magnetism influențial*, în care proximitățile și mediul construit pot deveni potențial care își stimulează sau, după caz, își depreciază conținutul.

Principiul empatiei este cel care asigură o ancorare referențială validă a spațiului rezidențial, centrată în jurul familiei și a individului și apare de asemenea recurent în cadrul tezei, cu trimitere în mod special la felul în care arhitecții influențează relația diadică locuire/familie, dar și la felul în care aceștia se raportează la expectanțele, valorizările și modul de viață al celor care urmează să *le*³ locuiască locuirea.

Derivat din emergentism, principiul reciprocității, al reflexiei și sinesteziei este susținut de numeroase teorii desprinse din estetică, psihologie, psihologie ambientală și fenomenologie. Făcând apologia unui mediu construit rezidențial care să stimuleze introiecția pozitivă a celui care îl locuiește, acest principiu mizează pe felul în care sentimentul, ca punte de legătură între locuire și locuitor, se instalează și ajunge să devină o reflexie reciprocă a celor doi, o încodare intrinsecă reflectată în celălalt. Principiul reciprocității și a reflexivității articulează în jurul locuirii și a familiei legități introiective, care fac importantă reconsiderarea ambilor factori care intră în dialog.

În completarea tuturor acestor principii se instituie și principiul echilibrului, acest *Nemesis* al locuirii, care prin conceptul de homeostazie rezidențială ne sensibilizează la procesele de reglare și auto-reglare dintre familie și locuire. Familia și locuirea, asemeni oricăror organisme *vii*, trăiesc în măsura în care există un echilibru între ceea ce dau și ceea ce primesc. Investirea rezidenților în locuire echivalează cu o răsplată ulterioară cu efect de bumerang, întoarsă sub altă formă ca beneficiu. Echilibrul intern, denumit în capitolul 4.2 sub termenul de **homeostazie rezidențială**, reprezintă o manifestare a acestui principiu în spațiul rezidențial. Fiecare sistem familialo-rezidențial își dezvoltă în timp un anumit tip de răspuns reciproc, acel răspuns identificat ca fiind cel mai eficient în conferirea unei stări homeostazice, care se schimbă și se modulează la diferite situații, pe parcursul dinamicii familiale. Acest din urmă principiu, detaliat în special în cadrul Capitolului 4.2, argumentează încă o dată importanța ambilor factori care intră în relația sistemică locuire/familie.

Capitolul 2. LOCUIREA

Capitolul secund, alocat primului pol al diadei locuire/familie, centrează studiul în jurul unor informații teoretice și practice, utile în înțelegerea funcționării simbiotice dintre cei doi. Acest capitol încearcă să surprindă câteva trăsături ale conceptului de locuire, evidențiate însă dintr-o perspectivă care pregătește terenul unei analize duale cu familia. Scopul principal al acestui fragment din teză este familiarizarea cu diverse noțiuni și concepte asociate locuirii, surprinderea unor mecanisme de funcționare și de transformare a *casei* în *acasă*, precum și identificarea ipostazierii spațiului de locuit prin diverse lentile subiectivizate. În completare, subcapitolul alocat funcțiilor locuirii transferă atenția către un discurs multivalent, extrem de personal, în dialogism cu organismul familial, pregătind astfel terenul pentru tematica din

³ Folosirea acestui pronume personal este voită, pentru a face aluzie la sentimentul de posesie pe care adesea arhitecții îl arogă (în exprimare cel puțin) asupra clădirilor pe care le proiectează.

Capitolul 4.

Deținând dintotdeauna un loc privilegiat în cadrul teoriei și practicii arhitecturale, locuirea rămâne și astăzi o miză puternică pe baza căreia arhitectura și arhitecții își pledează rolul în cadrul societății. Favorizarea acestei poziții este cu atât mai justificată cu cât interesul arhitectural este dublat de un interes conex, deopotrivă teoretic și pragmatic, al științelor și spectrelor științifice dintre cele mai diverse. Perspectivile diverselor științe asupra locuirii sunt completate, în acest capitol, de informații legate de familiaritatea și intimitatea actului de a locui, experimentat de fiecare persoană în parte. A locui nu este de fapt decât o manieră personală de a ocupa spațiul și un act de a face corp comun între locuire și locuitor [3, p. 13]. Casa este așadar o expresie a ființării noastre în spațiu, un motiv pentru configurarea lumii. Ideea este preluată de la Martin Buber, care afirma în "Le Problème de l'homme" că „**ne locuim lumea așa cum ne locuim casa**” [3, p. 17].

Locuirea a fost, este și probabil va continua să fie un subiect al ambivalențelor. Există o perspectivă teoretică, intens studiată și dezbătută, în paralel cu o perspectivă individuală, subiectivă, dezvoltată în intimitate, de-a lungul timpului, într-o rutină cotidiană. Există de asemenea locuința privită din afară, ca un obiect plasat în lume, în cadrul rețelei urbane și a proximității construite, care coexistă consecvent sau disonant cu universul rezidențial interior, experimentat zilnic. Există coaja locuirii, acel *raum*, care preia și modulează emanațiile interne și externe (așa cum rezultă, mai detaliat, în subcapitolul **Error! Reference source not found.**) și există un interspațiu viu, acel *spatium in extensio*⁴, care dă substanță locuirii și o articulează pe valori personale, subiective. Ambivalența dintre spațiul fizic, configurațional și spațiul emoțional, în care sunt colectate sentimente și emoții rămâne de asemenea un subiect recurent asociat locuirii [4, p. 23].

Binomurile opozabile asociate locuirii sunt aduse în prim-plan și de literatura feministă, care pledează pentru o imagine nedistorsionată și neidealizată a casei, în măsură să surprindă și latura sa opresivă. Katherine Brickell menționează în acest sens cartea lui Tony Chapman și Jenny Hockey [5], studiile feministe ale lui Badger și Folbre, Olwig, Young, der Schro, studiile antropologice ale lui Daniel Miller, surprinzând relațiile de negociere intra-familială, sau gesturile de excludere, opresive, toate în măsură să completeze conceptul de locuire cu fațeta sa negativă [6, p. 226].

Trecerea de la „casă” la „acasă” este de asemenea analizată în cadrul acestui capitol. Chiar dacă această trecere demarhează un prag care nu poate fi stabilit la modul științific, acest subcapitol își propune să identifice câteva repere în această metamorfoză pozitivă, astfel încât acest proces să poată fi mai ușor identificat și reperat în realitate. *Proces*, pentru că *acasă* nu există *per se*, ci este o acțiune care se instituie și se menține atâta timp cât sunt asigurate câteva condiții minimale, stabilite diferit de la om la om, de la familie la familie.

Drumul de la *casă* la *acasă* necesită parcurgerea personală a unei narațiuni cu spațiul fizic, de obicei pe o perioadă mai lungă de timp. Această narațiune personală legitimizează subiectiv câteva trăsături și procese extrem de importante, asociate noțiunii de *acasă*: **identitatea și sentimentul de apartenență** (Tucker și Hammond, citați de ten Brinke [7, p. 6]), **aproprierea** spațiului [8], **procesele relaționale** (Smith, citat de ten Brinke [7, p. 6]) și **procesele emoționale** (Gonzalez, citat de ten Brinke [7, p. 7]). În acest context, *acasă* devine acel loc desprins din întregul univers, revendicat de co-prezența unor suite concertate de elemente și acțiuni, peste care se suprapun sentimentele (Alan Gussow citat de Fox [9, p. 16]).

⁴ Sintagma „*spatium in extensio*” preluată de la M. Heidegger, citat de N. Leach [340, pp. 101, 102].

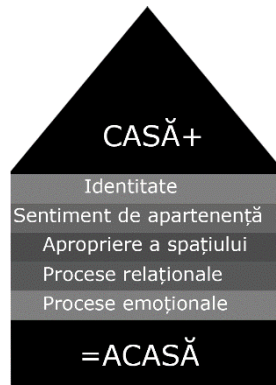

Figura 0.1. Factori care contribuie la conferirea sentimentului de „acasă”
(interpretare grafică a analizei bibliografice)

Ultima secțiune a acestui capitol explorează funcțiile rezidențiale, insistând asupra felului în care locuirea și familia sunt un produs de sinteză și interpretare a contextului istoric și cultural în cadrul căreia se plasează. Acesta este motivul pentru care funcțiile locuirii nu se instituie decontextualizat, ci capătă întâi validitate culturală și temporală, pentru ca abia ulterior să fie legitimizează din interior. Clasificarea funcțiilor rezidențiale ajută la înțelegerea nevoilor diversificate și specifice ale organismelor familiale și ale indivizilor. Într-un exercițiu de clasificare a funcțiilor locuirii, structurându-le după subiectul căruia se adresează acestea se împart în funcții extrafamiliale, intrafamiliale și individuale. Dacă se consideră caracterul executiv al acestora, pot fi împărțite în pragmatice sau simbolice. Funcțiile pragmatice, la rândul lor se divid în structurale și nestructurale, strict executive. Clasificându-le după perioada de timp în care se manifestă, acestea pot fi funcții temporare, definitive sau de suplینire (vezi Figura 0.2.).

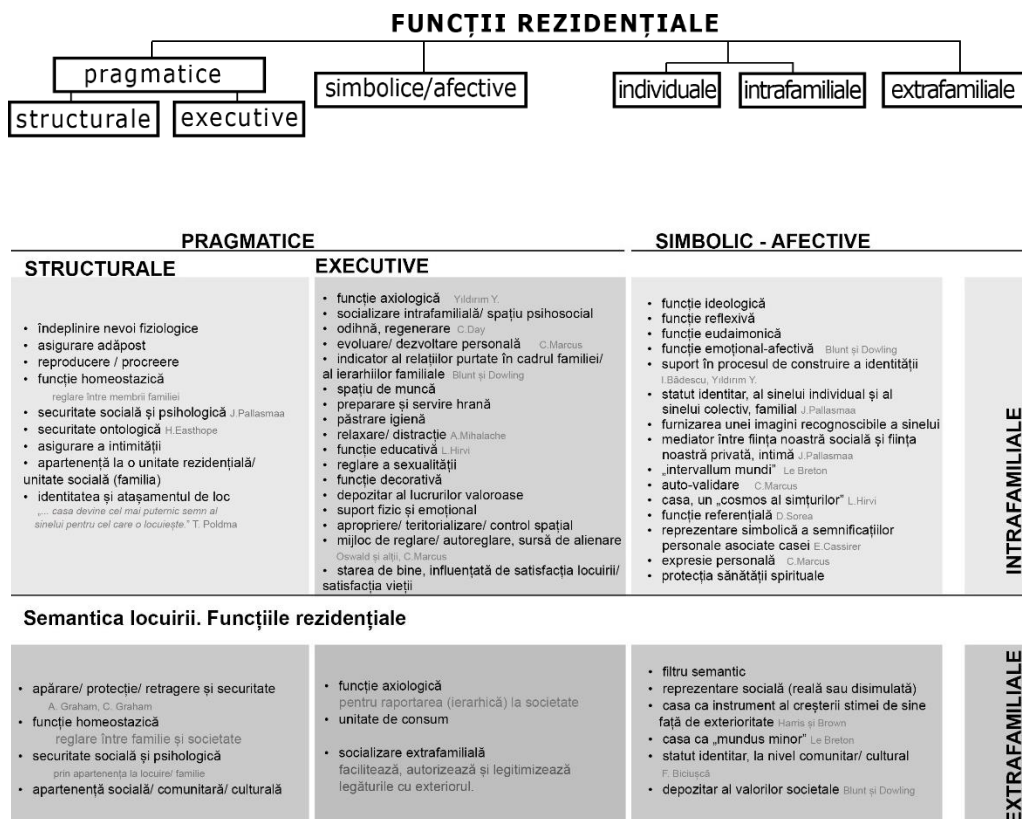

Figura 0.2. Clasificare funcții rezidențiale (contribuție proprie)

Este evident că aceste funcții enumerate mai sus nu sunt caracterizate de concomitență, ci mai degrabă de o alternanță a lor în timp, raportate la dinamica familiei, la dinamica personală sau la cea a societății. Dintre toate funcțiile, cele structurale dețin gradul cel mai ridicat de stabilitate, la modul ideal fiind asigurate permanent. Analizând funcțiile locuirii pe grupe de vârstă, se constată o creștere a acestora pe măsura înaintării în vârstă, pentru ca, mai apoi, către bătrânețe, aceste funcții să devină din nou minimale. Acest fenomen cunoaște un maximum de nevoi rezidențiale, implicit și de funcții, în perioada adultă, pentru ca în etapele liminale ale vieții acestea să se restrângă la cele structurale, la care se adaugă doze minimale executive și simbolic-afective.

Capitolul 3. FAMILIA

Cu scopul de a furniza câteva cunoștințe generale nefamiliare teoriei locuirii, această secțiune a tezei elucidează modalitățile prin care funcționează organismul familial, funcțiile pe care le îndeplinește în raport cu cele rezidențiale, rolurile membrilor și metamorfoza lor de-a lungul timpului. Locuirea este un conținător activ al relațiilor familiale, configurația ei putând fertiliza sau împiedica anumite practici parentale sau familiale. Expectanțele pe care le avem de la locuire se modulează de asemenea după caracteristicile și dinamica familiei, inducând o rezonanță în viața de zi cu zi. Acest capitol își propune să ne introducă într-un târâm al diferențelor și diversității familiale, să faciliteze înțelegerea complexității care stă în spatele procesului familial și, nu în cele din urmă, să facă prin aceasta o apologie a locuirii care trebuie să se conformeze sau să poată fi conformată la nevoile și expectanțele acestei diversități familiale.

Capitolul debutează cu o dezambiguizare a noțiunii de „familie”, necesară în înțelegerea cadrului aplicativ al tezei. Familia este unul dintre termenii consacrați ai științelor sociale, referindu-se la două persoane sau mai multe, legate prin căsătorie, adopție sau legătură de sânge [10], [11]. După Murdock, familia este „un grup social caracterizat prin rezidență comună, cooperare economică și reproducere. Include adulți de ambele sexe, sau cel puțin doi adulți care întrețin o relație sexuală aprobată și unul sau mai mulți copii, proprii sau adoptați de adulți care sunt legați sexual” [12, p. 3]. Definiția mai recentă a lui Popenoe implică existența unui adult, sau a doi adulți nu neapărat de același sex și nu neapărat căsătoriți, adaptându-se la recenta amploare a familiilor monoparentale, de același sex, care coabitează [13]. Toate aceste definiții normate pot fi însă diferite de definițiile însușite de mentalul colectiv al fiecărei culturi sau societăți în parte.

O bună parte din studiile sociologice din ultima decadă semnaleză prezența unei critici aduse sociologiei familiei, adresată în special heteronormativității cadrului teoretic cu care operează aceasta [14, p. 135]. Morgan, Ribbens, McCarthy și Edwards critică tendințele prescriptive și rigide ale conceptului social științific de *familie*, propunând acomodarea unei diversități care să vină ca reconciliere între aceste tendințe tradiționale și cele întâlnite în prezent, în viața de zi cu zi [15] [16]. În acest sens, se propune ca soluție **extensia acestui cadru teoretic**, pentru a putea include transformările recente care se constată la nivelul familiei, în mai toate societățile. David Morgan, de exemplu, propune folosirea cuvântului „familie” nu ca substantiv, cum se întâmpla până recent, ci ca adjectiv, dorind astfel să creeze un concept incluziv al tuturor practicilor familiale care pot fi identificate astăzi. În lipsa acestei subtile expandări a termenului de „familie”, există riscul de a reifica acest concept. Venită în special ca răspuns la mișcarea feministă și mișcarea pentru drepturile homosexualilor, această **pluralizare a termenului de familie** își dorește incluziunea mai multor categorii conjugale, care funcționează după legăturile interne specifice familiei. Pervertirea noțiunii de familie și

amplificarea sensurilor atașate acestui concept, obligă la o reconsiderare a acestui termen, în orice studiu efectuat în prezent. Familia, acum și aici, trebuie să comporte un sens elastic, care să includă multitudinea scenariilor reale de viață [17, p. 1]. Această dezambiguizare a termenului de *familie* este de interes pentru că ajută la demarcarea grupurilor de co-rezidență care fac obiectului prezentului studiu.

Cele două componente principale ale familiei sunt **structura** și **funcția**. Smith afirmă că structura se referă la numărul de membri ai familiei, cu desemnarea poziției fiecăruia, iar funcția se referă la felul în care „familiile satisfac nevoile fizice și psihologice ale membrilor, pentru a le îndeplini nevoile de supraviețuire și de menținere” [12, p. 3]. Amprenta fiecărei familii este determinată de coexistența și suprapunerea a trei paliere de configurații, fiecare cu specificitate proprie, care generează în fapt particularitatea sa. După Walsh [17], aceste categorii sunt formate din sistemul familial de **convingeri și credințe**, preluat indirect de la scară macrosocială, **patternurile organizaționale** și **procesele comunicaționale sau relaționale**.

Procesele comunicaționale sau relaționale sunt cele care demonstrează felul în care se derulează, în special în cadrul locuirii, procesiunea dintre parte și întreg, dintre individ și familie, atestând calitatea acesteia din urmă ca fiind un organism viu. Funcționarea familiei în parametrii optimi este direct dependentă de funcționarea optimă a părții. Interdependența dintre membrii familiei este pe atât de importantă pe cât este și independența. O familie sănătoasă nu poate exista fără a asigura concomitent aceste două procese componente, în doze reglate organic de fiecare familie în parte. Această realitate obligă peisajul rezidențial să conformeze necesități spațiale derivate din amândouă procesele, astfel încât atât sinele individual, cât și cel colectiv, să își regăsească locul în cadrul locuirii. Subcapitolul **Error! Reference source not found.** detaliază felul în care se realizează în realitate acest echilibru dintre parte și întreg, subliniind conotațiile și ierarhiile care derivă din acestea.

În cadrul unei familii nucleare, se pot stabili trei tipuri de relații între membrii săi: **relații parentale, relații maritale și relații fraternale**. În general, acestea se determină reciproc, generând amprenta relațiilor familiale. Particularitatea acestor relații cere o acomodare în consecință a nevoilor specifice, fiecare tip de relații cerându-se acomodare în anumite configurații rezidențiale. Pentru a exemplifica, luăm în considerare cele patru categorii tipologice de viață de cuplu și de familie, împărțite de Jean Kellerhalls [19, p. 103] după gradul de coeziune internă și cel de integrare externă, așa cum rezultă din Figura 0.: tipul bastion, paralel, companion și asociație.

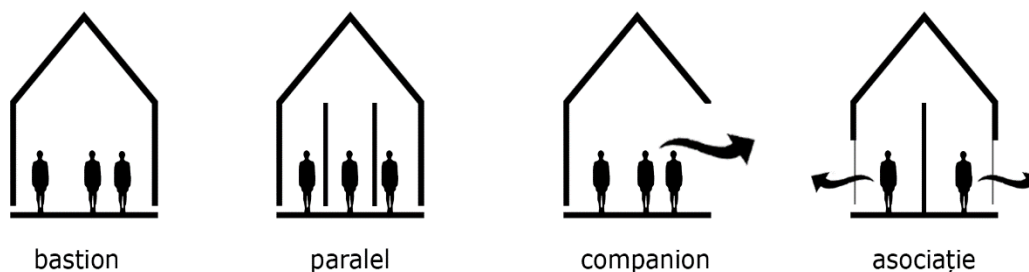

Figura 0.1. Categoriile de familii, după coeziunea internă și integrarea externă, conform clasificării lui Jean Kellerhalls (interpretare grafică a analizei bibliografice)

Familia de tip bastion este familia centralizată, în cadrul căreia grupul este focalizat pe el însuși, având minime contacte cu exteriorul. Acestei familii i se potrivește o locuință introvertită, care deține spații mari de intra-socializare, spațiile private fiind secundare. **Familia**

de tip paralel este caracterizată prin introvertire și autonomie interioară. Rolurile din interiorul familiei sunt foarte diferite, domeniile de interes ale membrilor sunt divergente. Locuința acestui tip de familie are nevoie de o comunicare minimă cu exteriorul și de asemenea are nevoie de mai multe celule rezidențiale, relativ autonome, cu un grad mare de introvertire. **Familia de tip companion** este deschisă către exterior, dar în același timp fuzională intern. Locuința poate fi extrovertită pentru a permite legăturile familiei cu exterioritatea, poate conține celule pentru privatizările personale, însă are nevoie de spații pentru socializarea internă a membrilor familiei. **Familia de tip asociație** este caracterizată prin autonomia interioară a membrilor, dublată de o deschidere mai degrabă către exterior. Celulele rezidențiale trebuie să acopere individualizarea membrilor cu structuri narrative diferite, structuri care pot să grupeze unul sau mai mulți membri. Des întâlnită începând cu etapa adolescenței copiilor, acest tip de locuire este expresia coexistenței în cadrul aceleiași locuințe a mai multor constructe existențiale diferite, legate formal de aceeași coajă rezidențială. Spațiile comune apar formal în cadrul casei, fiind folosite doar ocazional pentru socializarea intrafamilială.

Nu numai felul în care funcționează membrii familiei în relație cu locuirea este important, ci și felul în care sunt stabilite interferențele dintre generații. Există o diferență între proximitatea geografică și distanța psihologică, Kagitcibasi identificând trei categorii de interacțiune între diversele generații [13]: **interdependență** (materială și emoțională); **independență** și **sinteză** între cele două stiluri, mizând pe independență materială și dependență emoțională între generații. Fiecare din aceste categorii își are omologul într-un tipar de locuit, interdependența între generații fiind asociată cu posibile comasări familiale, pe când independența dintre ele poate fi asociată cu locuințe separate (vezi Figura 0.).

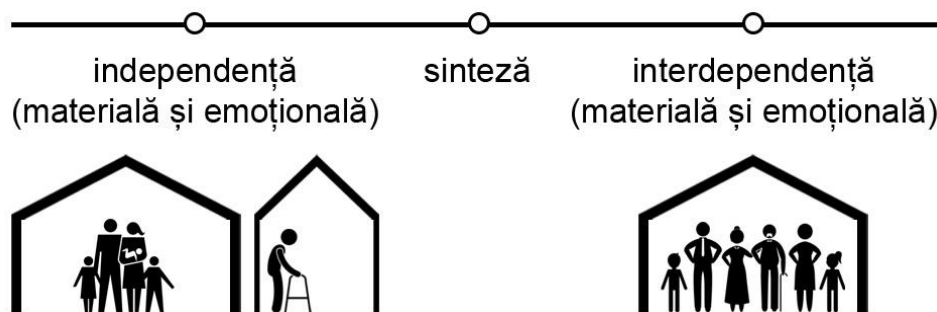

Figura 0.2. Interferența dintre generații (reproducere grafică după materialul bibliografic)

Stilul familial și stilul parental adoptat poate reprezenta de asemenea un indicator valid și viabil al nevoilor rezidențiale. **Stilul parental** „se referă la ansamblul comportamentelor și emoțiilor pe care părinții le au față de copiii lor și la modul în care părintele abordează relația cu copilul său” [19]. **Stilul familial** se referă la totalitatea comportamentelor și emoțiilor dintre membri, punând mai mult accentul pe funcția de socializare a familiei și referindu-se la „păstrarea și transmiterea valorilor tradiționale, a modurilor de acceptare a regulilor sociale impuse, a atmosferei generale specifice familiei” [20].

După conținut, Baumrind identifică trei categorii de comportamente parentale: **stilul autocrat**, **stilul autoritar**, **stilul permisiv**, stiluri care în realitate pot fi întrepătrunse sau suprapuse în cadrul aceleiași familii. În 1983, Maccoby și Martin au propus adăugarea celui de-al patrulea stil parental, cel **neglijent sau neimplicat** [21].

Cele două extreme ale acestor stiluri sunt părinția de atașament (engl. „**attachment parenting**”), care propune un stil parental blând, de atașament profund, o reîntoarcere instinctuală la valorile primare umane, versus stilul autocrat, vertical, mai distant, care respinge sacrificiul matern ca binele suprem al copilului, urmărind conferirea unui caracter independent creșterii copiilor. În peisajul autohton, aceste stiluri parentale pot fi identificate cu ușurință,

fiind nu numai divergente în principii, dar și în modul și stilul de viață. Dacă familiile cu ierarhii pronunțate, cu relații verticale valorizează cu precădere spațiile individuale, familiile orizontale prețuiesc cu prioritate spațiile pentru coeziunea de grup. Configurarea spațiului nocturn rezidențial și patternul de dormit părinți/ copii reprezintă un indicator valid al stilului parental dominant.

Dacă în capitolul precedent au fost prezentate funcțiile pe care locuirea le îndeplinește în cadrul familiei și în exteriorul său, în această parte a tezei sunt detaliate funcțiile familiei. Importante atât la nivel macro și microsocioal, funcțiile familiei capătă validitate internă și pentru fiecare membru în parte, particularizând astfel fiecare organism familial în întregul său.

În ceea ce privește familia, o serie de schimbări în structura și funcționalitatea sa, observate de-a lungul timpului, conferă acestui construct social un relativism temporal și geografic. Toate aceste schimbări nu numai că surprind evoluția societății în sine, dar reflectă și felul în care aceasta răspunde la factorii exogeni, macrosistemici. Patternurile și obligațiile maritale și familiale din Europa au cunoscut o schimbare continuă de-a lungul timpului, fiind influențate radical de percepțiile creștine, de perioada industrială și de schimbările recente survenite la nivelul societății. Istoria Europei dezvăluie o predilecție generală pentru familia nucleară, iar pe teritoriul românesc se remarcă, până de curând, o valorizare a familiei extinse, patriarhale. Amprenta perioadei socialiste este vizibilă la nivelul familiei din România, diferențiind modelul familial și parental românesc de societățile occidentale. Simetrizarea sintaxelor familiale survenite recent și în societatea românească s-a produs inertial după schimbările macrosociale și politice de după 1989, apropiindu-le din ce în ce mai mult de tiparele occidentale.

Analiza stereotipurilor familiale vine în ultima parte a Capitolului trei să surprindă evoluția și tranziția acestui organism de-a lungul timpului. Paradigma clasică a familiei este asociată cel mai des structurii patriarhale, în care rolul tatălui deține pe alocuri veleități sacrosante raportat la ceilalți membri. De cealaltă parte, femeia este adesea asociată casei sau îngrijirii copiilor, spre deosebire de bărbat care era definit mai degrabă de munca din exteriorul căminului. Rolul copiilor variază extrem de mult de la un context sociocultural și temporal la altul, antrenând o gamă variată de comportamente parentale.

În **prezent**, pe fondul general al modificărilor în configurația familială și în mentalitatea colectivă, asistăm la o schimbare fără precedent atât în configurațiile relaționale, cât și în sintaxele pe care aceste relații le atrag. Per ansamblu, asistăm la o de-tradiționalizare a conceptului de familie, cu evidente preferințe pentru egalitarism, aplicat atât în ceea ce privește conceptul și constituirea familiei, cât și în ceea ce privește raporturile între membri.

Noua paradigmă a familiei manifestă tendința de a egaliza drepturile și responsabilitățile conjugale, simetrizând cele două roluri în cadrul familiei. Condițiile sociale, economice și politice s-au schimbat radical în ultima perioadă, creând premisele unei schimbări normative a instituției familiale și, implicit, a rolurilor fiecărui membru. Lupta pentru egalitatea sexelor începută în anii '60, cu impact imediat în societățile vestice și impact inertial în celelalte societăți europene, constituie și în prezent unul din determinanții majori ai schimbării paradigmei familiale, în special în ceea ce privește rolul femeii [22]. Schimbarea profundă a structurii familiale a indus, inerent, și o schimbare a conceptului de mariaj.

Noua paradigmă a familiei include un mozaic de atribuții alocate tatălui, incluzând pe lângă suportul economic și pe cel emoțional, mult mai mult decât îl includea până recent. Accesul la educație al femeilor a generat o schimbare și a rolurilor acestora în cadrul familiei, fiind vizibile tendințele de simetrizare a rolurilor conjugale. Rolul copiilor s-a schimbat de asemenea, fiind sesizate în prezent, în special în societățile occidentale, o predilecție pentru un

rol static, susținut, inactiv, hiper-protejat în cadrul familiei.

Recapitulând firul narativ al tezei, după o prealabilă parte introductivă, în măsură să ne familiarizeze cu scopul, obiectivele și tematica tezei, următoarele două capitole și-au asumat rolul de a ne introduce într-un tărâm al familiarității, atât față de subiectul locuirii, cât și față de cel al familiei. Evitând să trateze tematici intens dezbătute în literatura de specialitate și evitând orice pretenție exhaustivă, aceste două capitole, prin informația selectată, pregătesc un teritoriu fertil pentru următoarele capitole, punctând acele informații care ajută la germinarea tematicii cheie a prezentei lucrări: relația diadică dintre locuire și familie.

Partea a doua a lucrării (Capitolul 4, 5 și 6) concentrează contribuția personală substanțială a cercetării, prin surprinderea relației dialectice și a proceselor de homeostazie rezidențială care asigură funcționarea echilibrată dintre cei doi poli, locuirea și familia. Caracterul introiectiv al relației dintre aceștia este surprins de-a lungul acestei secțiuni, prin identificarea diverselor ipostaze cotidiene care marchează simbioza lor relațională. Contextul temporal și geografic surprinde un cadru generic pe care se profilează aici și acum locuirea, în relația sa cu familia. Făcând o selecție a trăsăturilor definitorii ale prezentului, această parte a lucrării ne aduce în prim-plan câteva elemente care pot modifica și rearticula discursul rezidențial actual. Schimbarea din ultima perioadă a conceptului de familie, a configurației și relațiilor dintre membri, obligă la o reconsiderare implicită a locuirii. Teoria locuirii se cere astfel imersată cu diverse cunoștințe preluate din științele sociale și umaniste, pentru a putea înțelege la nivel social, psihologic și comportamental, nevoile profunde, conștientizate sau nu, ale indivizilor astăzi.

Capitolul 4. DIADA LOCUIRE/ FAMILIE

Într-un scenariu ideal, casa în care trăim nu numai că ajunge să ne însoțească trăirile și evenimentele ritualice care ne imprimă ritmul cotidian, ci ajunge să preia și să compenseze neajunsuri externe, uneori și interne, astfel că locuirea și rezidentul reușesc, prin complementaritate, să se definească reciproc la nivel ontologic. **Ne locuim casele și în timp, ajung să ne locuiască și ele pe noi.** Primim și dăm, fizic și metaforic, atât noi, cât și casele noastre.

Ce anume ajunge să condiționeze **relația familie/ locuire** și care sunt operațiunile reciproce de exportare și importare la nivelul celor doi factori— acestea sunt doar câteva din întrebările la care subcapitolul următor încearcă să răspundă. Pentru a putea înțelege relația simbiotică dintre locuire și familie, trebuie mai întâi să reflectăm la factorii care influențează felul în care se conturează locuirea, familia și relația dintre ele. Pentru a putea explica întrepătrunderea complexă de condiționări și cum aceste condiționări ajung să reverbereze în sistemul familial și înapoi în locuire, apelăm la teoria sistemelor ecologice ale dezvoltării, promovată de psihologul Urie Bronfenbrenner [23]. Prin transpunerea sintetică a acestei teorii în spectrul rezidențial, reperăm mai multe sfere influențiale, suprapuse concentric peste nucleul relațional, sfere enumerate în ordine descrescătoare după cum urmează: macrosistemul, exosistemul, mezosistemul, microsistemul. Cronosistemul aduce amprenta temporală, suprapunându-se peste toate aceste sfere (vezi Figura 0.2).

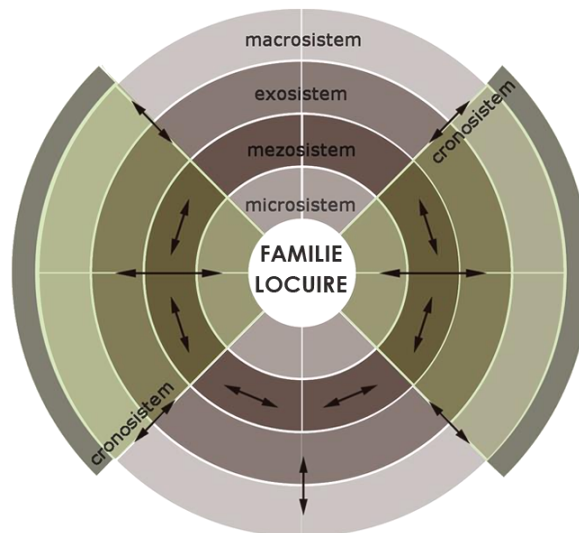

Figura 0.2. Modelul sistemelor ecologice ale lui Bronfenbrenner, aplicate în sfera locuirii (interpretare grafică a analizei bibliografice)

Macrosistemul reprezintă nivelul cel mai vast de influență indirectă, incluzând spre exemplu norme și valori culturale, psiho-sociale, ideologii ale societății, condiții sau precedente istorice, sistem politico-economic, sistem religios, legi și politici de guvernare, politici de locuire și nu în ultimul rând, condiții societale. Macrosistemul descrie cadrul generic în care se plasează locuirea și familia, cu influențe de sus în jos (engl. „*top-down*”) asupra acestora, cunoscând schimbări majore ale celulei rezidențiale și familiale, odată cu determinările exercitate asupra societății. Restrângând aria influențială, ajungem la **exosistem**, care stabilește cadrul proximal, de influență orizontală, mai degrabă indirectă, incluzând de exemplu vecinătățile, familia extinsă sau mediul proximal al familiei. **Microsistemul** include nivelul cel mai restrâns de influență, mai degrabă directă decât indirectă, ajungând într-o zonă mai familiară, care spre deosebire de precedentele poate fi controlată mai ușor de arhitect și de utilizatorul final. În această categorie intră rutina cotidiană a membrilor familiei, circumstanțe familiale, școlare sau profesionale, uneori chiar circumstanțe religioase proprii. Dacă microsistemul condiționează proximal conturarea locuirii, **mezosistemul** surprinde toate constelațiile relaționale stabilite între diversele categorii ale microsistemului. În cadrul acestor sfere se operaționalizează mare parte din relația diadică dintre locuire și familie, traducând o cauzalitate circulară instalată între cei doi. Un ultim sistem influențial, **cronosistemul**, induce schimbări specifice contextului temporal în care se plasează familia și locuirea. Evaluat la scară macro, cronosistemul imprimă locuirii și familiei anumite caracteristici cu specificitate temporală și culturală, legitimizând sau respingând anumite funcțiuni spațiale și obiceiuri familiale rezidențiale. La scară micro, cronosistemul imprimă specificitate datorată ciclului vieții și a dinamicii asociate diverselor etape ale dezvoltării familiei.

Acestui proces multisistemic i se suprapune, la scară micro, interacțiunea proprie dintre familie și locuire. Pentru a putea defini această procesualitate complexă în care se angrenează familia și locuirea, am apelat în cele ce urmează la sintagma **homeostazie rezidențială**. Preluat din medicină, termenul de **homeostază** definește proprietatea unui organism de a menține, în limite foarte apropiate, constantele mediului intern. Echilibrul intern, denumit sub denumirea de homeostazie rezidențială reprezintă în fapt o manifestare a acestui principiu în spațiul locuital. În acest sens, sintagma **homeostazie rezidențială** definește reglarea internă în cadrul locuirii a unui organism, fie el individual sau familial, astfel că indiferent de alterațiile care au loc în mediul intern sau extern, acesta reușește să mențină o stare de oarecare stabilitate internă. Conform lui Yarnhouse și Sells (citați de Meyer, Wood și Stanley [24, p. 163]), din punct de

vedere sistemic toate organismele vii au tendința de a opera în-tr-o stare de echilibru, iar homeostazia se instalează atunci când toate variabilele opuse ating o stare de balanță (Miller, 1969, citat de Meyer și alții [24, p. 163]). Orice stimul care este capabil să amelioreze homeostazia internă va fi perceput ca fiind plăcut și orice stimul care alterează homeostazia internă va fi perceput ca fiind disconfortant⁵.

Homeostazia rezidențială denumește la modul generic toate procesele interne dintre familie și locuire, în măsură să genereze echilibru intern. Aceasta caută echilibrul intern, deopotrivă cel personal și de grup, în majoritatea cazurilor nefiind suficientă asigurarea unuia din cele două paliere. Echilibrul, manifestat prin procese reciproce între locuire și familie, procese cu cauzalitate circulară, reprezintă de fapt o încercare de a regla expectanțele cu permisivitățile, idealul cu realul, trecutul cu prezentul, interiorul cu exteriorul, dar și de a regla diversele măsuri individuale. Figura 0. prezintă schema sintetizată a mecanismelor reglatorii dintre locuire și familie, care surprinde desfășurarea multifățetată a manifestărilor homeostazice. Schema *Homeostaziei rezidențiale* prezintă o sinteză a proceselor care surprind felul în care conlucrează locuirea și familia până la punctul în care intră într-o stare de echilibru.

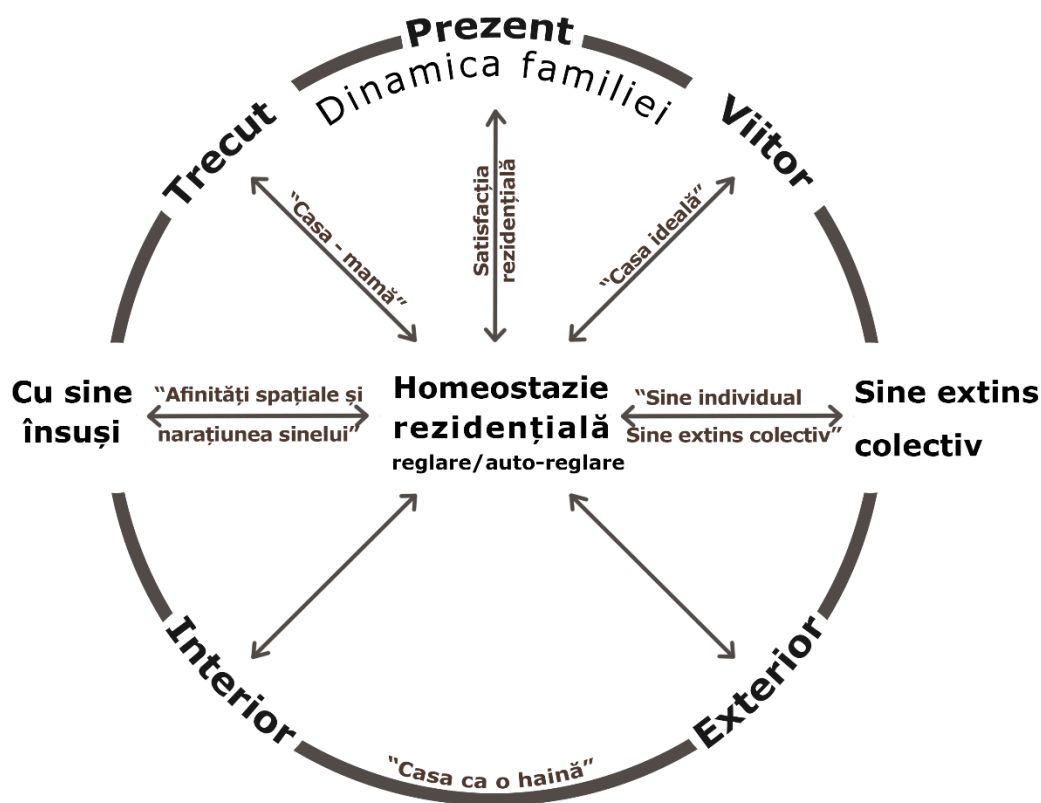

Figura 0.2. Homeostazie rezidențială (contribuție proprie)

Subcapitolele următoare prezintă, explică și detaliază toate aceste mecanisme reglative, care în fapt surprind modalități de adecvare internă a familiei cu locuirea, de adecvare a locuirii la familie și de adecvare a locuirii și familiei la tot ceea ce le este exterior.

Primul subcapitol intitulat „**Sine individual. Sinele colectiv. Flux și reflux**” tratează principiul de relaționare și autonomizare care are loc concomitent între membrii familiei, ca un continuum între a fi separat și a fi împreună. Fundamentată pe informații preluate din teoria proxemiilor a lui Edward T. Hall și Jasiyah Kahane, această secțiune argumentează raportarea

⁵ Sursa: www.thefreedictionary.com, la termenul *alliesthesia* (engl.) sursă accesată în 19.01.2017.

locuirii atât la felul în care este folosit spațiul, dar și la normele culturale și sociale. Acestea sunt cele care stabilesc limitele spațiului personal și ale celui interpersonal, care la rândul lor determină un anumit fel de a folosi spațiul de locuit al individului, raportat la grupul familial. Pentru a putea defini mai ușor acest echilibru dintre *eu* și *noi*, apelăm la exemple din zona extremelor, care facilitează înțelegerea importanței plasării locuirii undeva în zona mediană a unui echilibru. Pe de o parte avem *casa-individual-identitară*, un fel de casă-planetă, autosuficientă (ca și casa *Micului Prinț*), iar de cealaltă parte avem *casa-comun-identitară*, pe cât de permisivă la sinele colectiv, pe atât de etanșă la nevoile rezidențiale individuale. Undeva la mijloc se plasează, la modul ideal, un continuum echilibrat în triada individ, familie și casă.

Al doilea subcapitol care tratează procesele homeostazice rezidențiale este intitulat „*Afinități spațiale și narațiunea sinelui. Teritorializări și apropieri*”. Conceput pentru a surprinde mecanismele reglării cu sinele, această secțiune a tezei detaliază modalitatea în care se însușește omul în locuire, prin diferite narațiuni, teritorializări, apropieri și privatizări ale locurilor și spațiilor. Toate aceste procese, profund marcate de factorii exogeni și endogeni în care se plasează locuirea, sunt în măsură să descrie felul în care fiecare membru al familiei își descrie propria narațiune și propria investiție afectivă în spațiul de locuit. Amprenta fiecărui individ în spațiul de locuit poate fi identificată prin intermediul privatizărilor personale, care pot fi totale sau parțiale, proeminente sau ambigue, excluzive sau incluzive, succesive sau concomitente, în funcție de controlul exercitat de ierarhiile familiale, în funcție de permisivitățile spațiale și, nu în ultimul rând, în funcție de factorii exogeni.

„*Casa-mamă. Precedențe rezidențiale*”, cea de-a treia secțiune alocată proceselor homeostazice, detaliază felul în care suntem interconectați cu experiențele precedente de locuit. Casa-mamă, acest locus de primă adecvare a sinelui cu locuirea, funcționează ca un reper rezidențial la care, inconștient sau nu, prin apropiere sau prin îndepărtare, ne raportăm locuirile ulterioare. Cunoașterea modului în care se instalează și funcționează această **intertextualitate a limbajului rezidențial cu cel al căminului-mamă** constituie pentru arhitecți un element de bază în înțelegerea principiilor pe care le referențiază și le validează familiile cărora le proiectează o casă. Toate aceste manifestări de reconciliere a spațiului rezidențial actual raportat la căminul-sursă fac parte din **repertoriul homeostazic retroactiv**.

Reglarea dintre interior și exterior este tratată în următoarea secțiune a tezei, intitulată „*Casa ca o haină. Casa ca textilă poroasă*”. Într-o analogie cu conceptul de porozitate, casa reprezintă un înveliș care ar trebui să îndeplinească concomitent două cerințe osmotice. Aceasta trebuie să fie destul de permeabilă încât să permită „respirația” dinspre și înspre afară și totuși, suficient de protectoare încât să permită în mod concomitent intimizarea colectivă, dar și separată a membrilor care o locuiesc. În ecuația complexității dialogului înăuntru-înafară intervine și conceptul de **stratificare**, explicat prin suprapunerea de învelișuri succesive, înspre înăuntru și înspre înafară. Privit înspre înafară, învelișurile sunt generate de tot ceea ce poate însemna determinări exterioare, ale macro și exosistemului. Privit înspre înăuntru, toate condiționările și configurațiile relațional- familiale se pot constitui ca straturi interioare depuse treptat. Toate aceste niveluri succesive de straturi **reglează osmoza cojii rezidențiale**, făcând-o, prin densitatea sa variabilă, mai expusă factorilor externi, sau, dimpotrivă, hiper-interiorizată, prin lipsa de respirabilitate față de mediul extern.

„*Dinamica familială și nevoile rezidențiale specifice*”, un ultim subcapitol alocat proceselor homeostazice, detaliază reglarea pe parcursul etapelor vieții. Spațiul rezidențial se constituie ca parte activă, potențatoare a vastului discurs ontologic al ființei umane. Ciclul vieții, începând cu perioada tranzițională din pântec și culminând cu moartea, traversează o mare

varietate de necesități fiziologice și spațiale. Subiect al unor metamorfoze dintre cele mai diverse, spațiul rezidențial trebuie să preia toate aceste fluctuații, fiind nevoit să adapteze tuturor acestor schimbări, uneori total neanticipate, altele planificate, pentru a putea acomoda noile necesități familiale specifice fiecărei etape. Dinamica trecut, prezent, viitor pune în lumină necesitatea reglării homeostazice pe axa temporală, în care locuirea reprezintă un construct auxiliar care potențează și susține dezvoltarea deopotrivă individuală și de grup, realizată de-a lungul timpului.

Capitolul 5. RELAȚIA LOCUIRE/ FAMILIE LA EXTREME. ÎNTRE IDEAL ȘI DISTOPIE

Capitolul anterior sintetizează felul în care echilibrul intern rezidențial se poate asigura, prin reglarea fină a subsistemelor care îl compun și îl re-compun. Ajustarea sistemelor relaționale familiale, dublate de o reglare propriu-zisă în cadrul spațiului locuit se suprapun pentru ca, în extensie, să genereze ceea ce am definit în capitolele anterioare a fi **homeostazie rezidențială**. Această ambivalență familie/ cămin, manifestată pe de-o parte în reglarea interior-exterior, pe de altă parte în reglarea între sine și colectiv și în reglarea dintre trecut, prezent și viitor, induce o dinamică într-un proces continuu de schimbare. În ciuda dinamismului, raportul grosier între expectanțe, realizare și ideal se manifestă ca o concluzie internalizată de fiecare individ în parte, apreciind calitatea rezidențială ca fiind adecvată, aproape de ideal, sau dimpotrivă, disfuncțională.

Acest capitol tratează cele două extreme ale experienței rezidențiale, experiența ideală și cea distopică, din dorința de a face mai vizibile experiențele mediane, cu mici variațiuni de la zona de confort, pe care majoritatea le experimentăm zi de zi. În capitolul 4.2 defineam procesul de **homeostazie rezidențială**, care asigură reglarea internă a unui organism, fie el individual sau familial, astfel că indiferent de alterațiile care au loc în mediul intern sau extern, aceasta reușește să mențină stabilitatea necesară. Modulațiile interne, personale și de grup, sunt considerate a face parte dintr-un spectru al normalității, atâta timp cât homeostazia este activă și preia aceste variațiuni, compensând și reglând factorii perturbatori până se ajunge într-un stadiu de echilibru. La modul concret, acest proces implică o conclucrare activă a factorilor care țin de familie, relații familiale, dar și de locuire. Când unul din cei doi, familia sau locuirea, este deficitar, celălalt factor își aduce un aport mai mare în asigurarea echilibrului homeostazic, din nevoia de a substitui lipsa celuilalt. În spațiul rezidențial, ajustarea și auto-reglarea la nivelul relațiilor familiale se manifestă prin adaptări și compensări spațiale care să poată contracara și conține neajunsuri și disfuncțiuni relaționale. Mecanismele de ajustare spațială, în măsură să asigure echilibrul homeostazic rezidențial sunt procese vitale, existente în cadrul tuturor locuirilor și familiilor funcționale.

În accepțiunea fiecăruia, casa ideală face apel la un construct ideatic, care îndeplinește armonios funcțiile locuirii coroborate cu cele ale familiei, selectate prioritar pe cele pe care le considerăm a fi importante. Funcțiile structurale, executive și cele afective își găsesc tărâmul convergent în casa ideală, după dozele pe care și le stabilește fiecare dintre noi. Casa desăvârșită codifică în fapt dezideratele noastre proprii, internalizate, legate de locuire și familie.

Diferențe între modelele rezidențiale ideale există nu numai de la o cultură la alta, de la o clasă socială la alta, ci și de la un membru al familiei față de celălalt. Chiar dacă internalizează aceleași valori macrosistemice, casa desăvârșită ajunge să devină un purtător individual, specific și particularizat, al unui ideal generalizat la nivelul societății. Imaginarea casei ideale transferă individul înspre un sistem valoric personal, în care primează, după caz, fie configurația spațială, fie prezența altor persoane, de obicei parte a familiei, fie prezența anumitor emoții asociate locului. Un chestionar realizat local a scos la iveală câteva caracteristici specifice casei

ideale, ale locuitorilor din mediul urban (vezi Anexa 3). Dacă majoritatea au asociat locuire ideală cu prezența familiei, copiii și vârstnicii au asociat-o de asemenea cu prezența unor elemente conținătoare, palpabile, legate fie de activitatea ludică, fie de condiționări ergonomice, în cazul bătrânilor.

Locuirea ideală reprezintă o stare care se ipostaziază în viața reală fragmentar, fiind replicată parțial în peisajul rezidențial cotidian. Locuirea ca *locus sanctus* reprezintă de asemenea o altă formă a acestei extreme dezirabile, care se instituie parțial și secvențial. În fapt, fanteziile legate de casa ideală sunt conectate, în opinia lui R.Hill, de un mecanism de compensare, care despăgubește lipsurile, circumstanțele negative și neajunsurile locuirii actuale sau ale locuirii trecute [25, pp. 307, 308]. La cealaltă extremă, distopiile rezidențiale laolaltă cu cele familiale se plasează pe tărâmul experiențelor catalogate ca fiind negative. Analiza reduționistă a locuirii strict din prisma experienței pozitive compromite înțelegerea comprehensivă a locuirii ca fenomen complex, care prezintă de-a lungul timpului atât modulații pozitive cât și negative. În fapt, distorsiunile binomului locuire/ familie apar în momentul în care homeostazia nu reușește să preia anumite disfuncțiuni, fie ele interne sau externe, atunci când acestea persistă mai mult timp, metamorfozându-se în distopii sau distorsiuni sau în cazuri extreme, în mutații. Ca atare, o ultimă secțiune a acestui capitol este alocată disfuncțiilor și distopiilor instalate în binomul locuire/ familie, care odată clasificate și exemplificate vin să ateste, fiecare în parte, importanța menținerii sistemului familial și rezidențial în marjele parametrilor homeostatici.

Așa cum atestă subcapitolul „**Distopii familiale și distopii rezidențiale. Distopii relaționale**”, casa este rareori un loc al armoniei. Diversitatea modelelor rezidențialo- familiale nu poate fi încadrată într-un șablon la care toate familiile pot fi circumscrise. Admițând că multe familii pot funcționa după principii atipice sau nefamilare, păstrând un echilibru viabil înscris în parametri confortabili pentru întregii membri ai respectivei familii, trebuie să admitem în consecință și diversitatea modelelor rezidențiale care trebuie să conțină aceste familii, debransându-le de la sistemul tradițional de funcționare familialo-rezidențial. Gradul în care aceste distopii parentale pot afecta căminul este o chestiune discutabilă de la caz la caz. Dată fiind această variabilitate, sarcina unui arhitect nu este să vindece relațiile familiale distopice. Căminul însă, prin configurația sa, poate ajuta la atenuarea sau amplificarea acestor distopii. Poate că arhitectul are nevoie doar să descopere aceste distopii, pentru ca apoi să găsească modalitatea de a transpune în limbaj spațial modalități compensatorii.

Capitolul 6. RELAȚIA LOCUIRE/ FAMILIE AICI ȘI ACUM. ÎNTRE PERCEPȚIE, EXPECTANȚE ȘI REALITATE

La interfața între trecut și viitor, prezentul devine în acest capitol un instrument care servește, prin anamneza și analiza sa critică, concluziilor și recomandărilor capitolului următor. Evaluarea stării actuale, a vremurilor pe care le trăim acum și aici, tratează atât chestiuni legate de locuire și familie, ca entități distincte, cât și chestiuni legate din interdeterminarea acestor doi itemi. Și pentru că realitatea actuală românească trebuie înțeleasă din perspectiva trecutului recent, cu particularități față de restul Europei, Capitolul **Error! Reference source not found.**, „**Realitatea românească recentă**”, vine să elucideze care sunt premisele contextuale, de natură socio-economică și politică, care au intervenit în individualizarea rezidențială a țării noastre. Premisele statului socialist sunt încă identificabile în cadrul relațiilor familiale, putând fi reperate o serie de reminiscențe ale unui mod de gândire care afectează inclusiv peisajul rezidențial. Contextul post-decembrist vine, prezentat într-un subcapitol separat, vine să elucideze felul în care s-a conturat organismul rezidențialo-familial în trecutul recent.

O serie de caracteristici ale prezentului, comune întregului spațiu european dar manifestate specific în peisajul nostru național, sunt prezentate în capitolul **Error! Reference source not found.** și vin să schițeze un *cadre-de-vie* pe care se profilează locuirea, familia și legătura dintre ele. Dinamica fără precedent a societății, multitudinea de activități și angajamente specifice mediului urban, modificările și instabilitatea demografică, stimularea și supra-stimularea individului ca subiect activ al consumerismului, schimbarea raportului lucru/locuire și individ/natură, globalizarea, migrația și amalgamarea culturilor, societatea informației, expunerea la din ce în ce mai multă tehnologie, schimbarea de paradigmă a familiei – toate aceste caracteristici oferă un cadru specific pe fundalul căruia se proiectează relația locuire/familie, reinventată odată cu fiecare schimbare majoră. **Principiul individualismului** care încheie apoteotic acest *cadre-de-vie* al prezentului și-a instituit subtil un rol influențial privilegiat, imersând abil toate celelalte caracteristici prezentate mai sus cu elemente derivate. În fapt, majoritatea schimbărilor socio-economice pe care le trăim aici și acum stau, direct sau indirect, sub auspiciul individualității, care nu este sub nici o formă un concept nou. Această realitate a **individualității** este de interes datorită efectelor multiple pe care direct și indirect le are asupra societății, asupra celei societale și asupra locuirii. Puternic marcate de principiul individualismului, toate schimbările recente ale conceptului de familie au ca punct de pornire clivajul dintre sine și ceilalți. Pornind de la toate aceste caracteristici ale prezentului, o serie de particularități ale familiei de aici și acum și a locuirii de aici și acum sunt prezentate în cadrul aceleiași secțiuni ale tezei, reiterând principiul enunțate și în capitolele anterioare.

Relația triadică între locuire, familie și arhitect, tratată separat în subcapitolul **Error! Reference source not found.**, reprezintă încă o modalitate de a surprinde diversele ipostazieri ale locuirii și ale conexiunii locuire/familie, văzute prin lentile diferite. Arhitectul apare adesea ca factor care se interpune în această relație, putând astfel influența mare parte din obiceiurile rezidențiale și familiale, afectând *in extenso* gradul de satisfacție legat de locuire. Cum este percepută această relație triadică de către arhitecți și cum se profilează această relație conform unui studiu calitativ efectuat cu arhitecți care profesază în Timișoara, aflăm tot în acest capitol.

Deloc surprinzător, fiecare aceste puncte de vedere revendică un sens aparte felului în care este perceput prezentul, pe de-o parte de către arhitecți și pe de altă parte de familie, ca beneficiar direct al locuirii. Această abordare caleidoscopică, fidelă teoriei empatiei, servește multiplelor categorii de recomandări și concluzii aferente capitolului **Error! Reference source not found.** Cunoașterea diverselor stiluri parentale și familiale, a tendințelor pe care acestea le comportă în prezent constituie un prim instrument de anticipare a felului în care se prospectează viitorul și, în același timp, constituie premisele de la care pleacă soluțiile de îmbunătățire a relației locuire/locuitor. Ca atare, concluziile aferente ultimului capitol propun o abordare diferențiată, ținând cont, așa cum propune și teoria empatiei, de multiplele puncte de vedere asupra aceluiași subiect, pentru a putea veni în întâmpinarea acestor diferențe în expectanțe.

Ultima parte, aferentă concluziilor și recomandărilor, reflectă asupra unor direcții posibile de îmbunătățire a relației dintre locuire și familie și transferă rezultatele teoretice într-un câmp al aplicațiilor și recomandărilor practice, fiind de interes atât arhitecților care proiectează clădiri rezidențiale, cât și terților interesați de interconectarea tematică dintre familie și cămin.

Capitolul 7. CONCLUZII. LOCUIRI TRECUTE. GÂNDURI PREZENTE. LOCUIRI VENINDE

Parcurgerea problematicilor semnalate încă de la începutul lucrării și apropierea de

finalul său readuce în mod simetric întrebarea recurentă din primele pagini: și totuși, ce este de fapt relația dintre locuire și familie și cum poate fi ea identificată și îmbunătățită? Odată luate la cunoștință beneficiile unei simbioze dintre locuire și familie, cum putem pleda, mai sensibil și mai eficient, pentru o epistemologie a locuirii din prisma interiorității sale?

Întregul studiu a trasat un construct în jurul acestor întrebări, asemenea urnei lui Exupéry din jurul parfumului său interior. Capitolul 2 și 3 ne familiarizează cu diverse informații despre locuire și familie, insistând mai ales asupra acelor noțiuni considerate esențiale în surprinderea relației dintre ele, iar capitolul 4 prezintă mecanismele homeostazice de funcționare a acestei relații diadice. Ipoteza unei simbioze dintre locuire și familie este demonstrată în capitolul 4 prin diverse argumente teoretice și practice. Am văzut că locuirea este de multe ori o introiecție a familiei și nu neapărat o introiecție individuală, supunându-se unui proces intens controlat de ierarhiile familiale. Dacă în capitolul 5 ne sunt introduse cele două extreme ale relației, penultima secțiune a tezei ne oferă un *cadre-de-vie* al prezentului, care confirmă că schimbările recente la nivelul societății au nevoie de o adecvare în spațiul de locuit, pentru asigurarea unei relații armonioase. Triada arhitect/locuire/ familie se cere și ea evaluată și reevaluată, capitolul 6 analizând felul în care această relație se comportă în peisajul profesional local. Ultima parte a studiului sumarizează concluziile capitolelor precedente, punând accentul pe relevanța dialogului dintre locuire și familie, din dorința de a sublinia caracterul introiectiv specific. Chiar dacă aportul semnificativ al tezei rezultă din tratarea relației dintre locuire și familie, acest din urmă capitol vine să concluzioneze și să sugereze câteva măsuri care pot fi luate astfel încât aceasta să fie vizibil îmbunătățită. Ca atare, prezenta parte a tezei vine în completarea celor precedente, sintetizând concluziile și transferând rezultatele teoretice într-un câmp al recomandărilor, utile atât în practica profesională cât și în practica (neprofesională) de locuit.

Această lucrare este despre oameni și clădirile care îi adăpostesc în fascinanta aventură a locuirii. Este despre a crede într-o legătură care poate fi simbiotică, profund afectivă, vindecătoare și influențială. Este despre dorința de a crea premisele și fundamentele în vederea susținerii și stimulării acestei relații simbiotice. Toate acestea pentru a urmări unul din scopurile principale ale tezei, acela de a contribui la îmbunătățirea calității locuirii și a calității relaționale dintre locuire și locuitor, acum și aici. Obiectivul de a facilita înțelegerea fenomenului complex dintre locuire și locuitor a fost îndeplinit prin definirea concretă a acelor coordonate care pot avea influență asupra felului în care se configurează locuirea (vezi capitolul **Error! Reference source not found.**), cu precădere prin identificarea acelor elemente care pot genera locuire de calitate. Nu numai că au fost reperate aceste puncte, dar și dezideratul de a transcede teoria arhitecturii a fost îndeplinit prin furnizarea, pe tot parcursul studiului, a elementelor din științele conexe, care au ajutat la înțelegerea complexă a fenomenelor care stau la baza interacțiunii celor doi itemi.

Prezenta teză oscilează de-a lungul ei între informații cu caracter general și cele cu caracter particular. Evidențierea trăsăturilor generale specifice relației locuire/ familie au fost reperate pentru o anamneză facilă a contextului profesional din care fac parte. Prezentarea critică a practicii arhitecturale actuale, specifice vestului țării, dar și a contextului socio-economic care caracterizează prezentul trăit a constituit unul din exercițiile parcurse în cadrul acestui studiu. Păstrarea echidistanței și a obiectivității a reprezentat de asemenea un deziderat greu de îndeplinit, dată fiind amprenta subiectivă specifică meseriei de arhitect. Acest ultim capitol vine ca o concluzie-sinteză a celor anterioare, dezvoltarea soluțiilor realizându-se pe particularitățile situației actuale, specifice zonei urbane est-europene, prezentate în cadrul capitolului precedent. Propunerile și recomandările își propun să transforme relația convențională sterilă dintre locuire/ locuitor într-o introiecție pozitivă, împrumutând o serie din ideile prezentate în cadrul tezei, vizând în final îmbunătățirea calității locuirii, cu efecte directe

asupra satisfacției vieții.

Concluziile acestui studiu se reflectă pe mai multe paliere, întâi asupra **practicii profesionale**, apoi asupra **practicilor de locuire**. Pe lângă contribuțiile teoretice ale studiului, cu impact direct asupra **teoriei locuirii**, lucrarea de față își revendică atributul de a conștientiza, încă o dată, corpul profesional de importanța unei practici responsive și mature. Recomandările practice, fie ele cu caracter general sau particularizate la contextul actual din vestul țării, vin să complementarieze relevanța studiului asupra practicii arhitecturale. De cealaltă parte, recomandările de sensibilizare a clienților, în calitate de viitori posesori și „consumatori” ai locuirii, vin să faciliteze în viitor dialogul stabilit în cadrul triadei arhitect/ locuire/ locuitor.

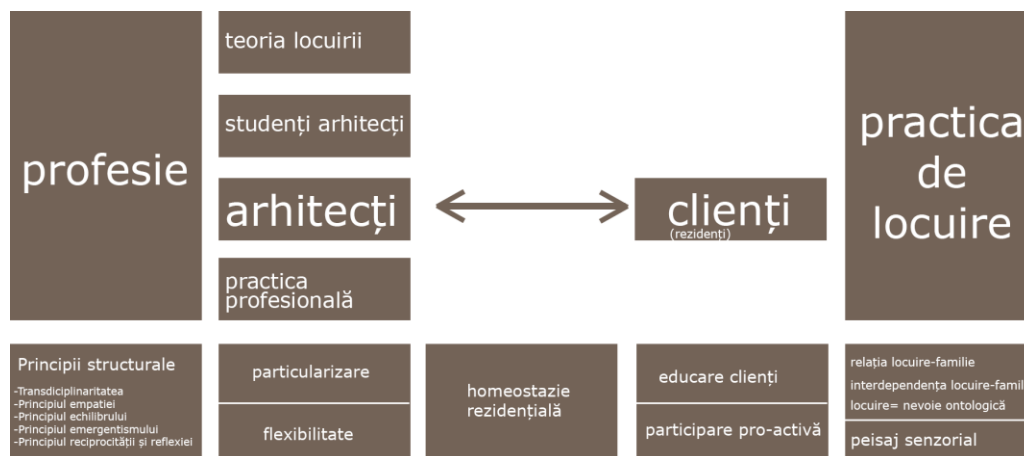

Figura 0.3. Sintetizarea concluziilor tezei (contribuție proprie)

Impactul asupra teoriei locuirii

Aportul teoretic major al acestei teze este reprezentat de surprinderea inedită a modalităților de relaționare dintre locuire și familie. Capitolul 4 scoate în evidență o serie de ipostaze de manifestare a acestei relaționări, cu impact direct asupra teoriei locuirii. **Schema sferelor influențiale** a lui Urie Bronfenbrenner sistematizează factorii care pot avea impact asupra diadei. **Homeostazia rezidențială**, sintagmă proprie, atribuită pentru prima dată teoriei locuirii, este de asemenea o contribuție majoră la teoria locuirii. **Schema homeostazică**, de asemenea contribuție proprie, întocmește un tablou panoptic al proceselor purtate pentru stabilirea și restabilirea continuă a echilibrului în relația familie/ locuire. Surprinderea oscilațiilor dintre aproprierile personale și cele individuale, tratate la capitolul 4.3 și 4.4 evidențiază calitățile concomitente pe care trebuie să le îndeplinească locuirea. Subcapitolele care tratează precedentele și învelișul rezidențial reprezintă una din puținele încercări de teoretizare a acestor subiecte. **Dinamica familiei**, transpusă în limbaj rezidențial și **dihotomia casa ideală/ distopică** sunt de asemenea încercări singulare de documentare a acestor teme, cu influențe directe asupra practicii profesionale. **Evaluarea contextului de aici și acum**, dar și a relației cu arhitectii, aferente capitolului 6, aduce în prim plan o realitate care se cere a fi reconsiderată în relația locuire/ familie. La toate acestea, se adaugă contribuția majoră de a aduce în proximitate informații din teoria locuirii cu cele din științele sociale și umaniste, în special cu psihologia, sociologia și filosofia.

Impactul asupra arhitecților

Principiul empatiei, invocat cu nenumărate ocazii de-a lungul tezei, se adresează în special arhitecților. În viziune personală, arhitecții reprezintă un canal conductor în relația

locuire/ familie, cerându-li-se nu numai proiectare etică ci și empatică, mai ales atunci când este vorba despre locuire. În calitate de arhitecți, trebuie să avem nu doar cunoștințele (tehnice, estetice), dar și sensibilitatea de a pătrunde în dedesubturile familiale și individuale, pentru a discerne, cu tact și discreție, obiceiurile, nevoile și expectanțele specifice fiecărei celule sociale. „*Rolul nostru este acela de a transforma spațiul interior, de a crea condițiile pentru ca locuirea să aibă loc, în orice fel locuitorul consideră necesar sau de cuviință*” [26, p. 153].

Impactul asupra educației în arhitectură

Găsirea unui echilibru între conformitate și individualitate, între profesie și viața cotidiană constituie poate exercițiul cel mai dificil pe care fiecare societate în parte trebuie să îl rezolve. **Oamenii trebuie să învețe să locuiască și arhitecții trebuie să învețe să lucreze cu oamenii, după ce au învățat și ei, la rândul lor, să locuiască.** Aproape jumătate din arhitecții tineri care termină facultatea au experimentat **un singur fel de locuire**, majoritatea cel colectiv, nu au făcut decât sporadic practică profesională în domeniul rezidențial și cunoștințele rezidențiale se rezumă, cel mai adesea, la locuirile din reviste, nefiind experimentate în rutina cotidiană. Fiindcă experiența directă a studenților cu locuirea este un lucru care nu poate fi controlat, ci trebuie reglat în timp, de maturizarea societății, este nevoie de găsirea unor mijloace compensatorii ale acestor lipsuri. Schimbarea din interiorul profesiei ar trebui începută cu practica din cadrul facultății, care ar trebui să încorporeze, cu obligativitate, experiența diverselor și multiplelor șantiere rezidențiale.

Introducerea în curricula obligatorie (nu opțională) a școlilor de arhitectură a materiilor derivate din științele sociale, poate ajuta la familiarizarea studenților viitori arhitecți cu noțiuni despre familie, despre necesități specifice acestei instituții sociale, lărgind astfel sfera lor de cunoaștere. Mai mult, corelarea materiei de proiectare în arhitectură cu științele sociale ajută la inserarea noțiunilor sociologice și psihologice ca automatism în procesul de proiectare. Prezentul studiu poate reprezenta o modalitate prin care informațiile relevante din științele sociale, imersate în teoria locuirii, vin la cunoștința celor care ulterior, în practica profesională, vor avea nevoie de aceste informații. Aspectele curente ale locuinței de acum și aici, felul în care acestea influențează acestea locuința și structura familiei, particularitățile sociale ale familiei actuale, dar și practica curentă la diverse șantiere rezidențiale constituie parte din verigile lipsă ale mediului academic prezent.

Impactul asupra utilizatorilor finali ai locuirii

Stephen Willats, în cartea „*Between Buildings and People*”, argumentează că în spatele subiectivității utilizatorului final al unei clădiri, clădiri care trebuie să răspundă nevoilor profunde umane, stă de fapt un argument filosofic, care răspunde unei funcții structurale, existențiale, de ordin ontologic [26, p. 151]. Responsabilitatea noastră, în calitate de arhitecți, transcede așadar limitele profesionale.

Departate de a fi doar o problemă legată financiară sau de mărime [27, p. 13], avem de-a face în societatea noastră cu o serie de alte dificultăți asociate locuirii, parte din ele derivate din calitatea slabă și importul nefiltrat de valori și modele. La nivelul societății este nevoie de formarea unei **culturi a locuirii**⁶, prin diverse metode și mijloace specifice educației și formării adulților (workshopuri, seminarii). Utilizatorii finali ar trebui să **conștientizeze** că stă și în puterea lor să îmbunătățească mediul în care locuiesc și, mai mult, că acesta le poate afecta bunăstarea fizică și psihică, dar și relațiile cu ceilalți membri ai familiei. Astfel, în cazul

⁶ Unul din chestionarele realizate în cadrul cercetării a identificat o serie de probleme în relația arhitect/ locuire/ locuitor. Chestionarul adresat arhitecților a scos la iveală nevoia acestora pentru o comunicare aprofundată cu clienții lor, precum și aspirația acestora la o clientelă cu o cultură a locuirii (vezi Anexa 2).

proiectelor noi de locuințe, perioada de procesare a nevoilor, de racordare a expectanțelor la posibilități este o etapă la fel de importantă ca locuirea în sine. Proiectul oricărei locuințe ar trebui să aibă o **perioadă gestațională**, care să permită procesarea lentă, atentă, a tuturor factorilor care trebuie înglobați în cadrul temei de proiectare, evaluând itemii specifici trecutului, prezentului și anticipându-i pe cei viitori, dinamici.

Impactul asupra practicii de locuire

O bună parte din direcțiile teoretice actuale care ghidează programul locuirii îndeamnă la o reconsiderare valorică a sa, dar și a relației triadice și diadice, stabilite între locuire și locuitor, respectiv între arhitect, locuire și locuitor. Aravena, departe de a încuraja o poziție pasivă, ar argumenta probabil că bătălia pentru o locuire mai bună nu este nici un moft, nici o cruciadă romantică. Prezentul studiu continuă această linie narativă pe care Aravena a stipulat-o în alt context, propunând o **caligrafie familial-rezidențială**, în care cursivitatea și lizibilitatea gestului spațial să vină în întâmpinarea unei estezii familiale.

Varietatea extrem de mare a preferințelor rezidențiale, dar și a obiceiurilor familiale cotidiene obligă locuirea fie să se **adapteze necesităților particulare**, fie să înglobeze o **flexibilitate** mare a spațiului. *Câte case, atâtea obiceiuri*, spune un vechi proverb, care acum pare să spună cu totul altceva. Multiplele fațete ale casei se dezvăluie pe tot parcursul tezei, în toată diversitatea. Am văzut cum arată relația diadică din perspectiva teoretică, din perspectiva familiei, dar și cum arată din perspectiva arhitecților. Toate aceste lentile diferite ajută la **repoziționarea practicii arhitecturale**.

Pe lângă diversitatea configurațiilor familiale actuale, variațiile în timp ale fiecărei astfel de familii completează complexitatea ecuației care trebuie rezolvată. Necesitățile rezidențiale prezente se cer concertate cu cele viitoare, anticipate [27, p. 45], într-un scenariu care însă să nu inducă un caracter ireversibil. „Elastic living” sau „**locuința elastică**”⁷ este un concept care persistă în teoria locuirii de o bună perioadă de timp. O serie de soluții inovatoare, pornind de la compartimentări și culminând cu sisteme inteligente de mobilare au venit ca rezolvare a acestei teme provocatoare. Luând în considerare particularitățile specifice societății noastre, probabil soluția cea mai la îndemână acum și aici, pentru locuire individuală și colectivă, ar fi reglementarea la nivel legislativ a **Unității Rezidențiale Auxiliare (URA)**⁸ (vezi Capitolul **Error! Reference source not found.**), care ar putea rezolva parte din problemele rezidențiale rezultate din dinamica familiei. Familiile cu copii mari, care doresc să își realizeze o locuință individuală, ar trebui să dispună, pe cât posibil, de o variantă izolată, celulară pentru copiii cu vârste mari, astfel că, în momentul în care aceștia vor părăsi cuibul parental, această zonă să devină independentă (**unitate rezidențială detașabilă**).

Contribuții personale

Contribuțiile personale ale prezentului studiu se desfășoară pe mai multe paliere. Deoparte de interesul față de subiectul locuirii, în paralel cu cel al familiei, **articularea dintre cele două tematici** este destul de rar întâlnită în literatura de specialitate și, după cunoștința mea, un studiu de asemenea anvergură, pe dialogul dintre cei doi poli nu a fost realizat încă. Numeroase studii precedente au demonstrat influența puternică pe care o exercită spațiile în care trăim, însă foarte puține au încercat să determine factorii care contribuie la o relaționare armonioasă, homeostazică a celor doi.

În timp ce literatura internațională și națională a realizat legături sporadice și neconsistente pe tema relației diadice dintre locuire și familie, prezentul studiu vine să

⁷ Sursa: http://arhitectura-1906.ro/2015/05/elastic_living/, accesată în 05.04.2017.

⁸ URA = unitate rezidențială auxiliară, sintagmă proprie.

completeze pe de-o parte studiile cu caracter general, internaționale, prin furnizarea unui model de a surprinde felul în care se instaurează procesele de relaționare între acești doi itemi, **model aplicabil oricărui spațiu cultural sau geografic**. Pe de altă parte, prezentul studiu vine în completarea studiilor locale, cărora le lipsește nu numai corelarea dintre locuire și familie, ci și particularizarea, fiind orientat către analiza fenomenului de interacțiune în **specificitatea sa locală**, de aici și acum.

Legătura arhitecturii cu celelalte studii sociale și umaniste, departe de abordarea transdisciplinară, reprezintă una din contribuțiile majore ale acestui studiu. Întrepătrunderea noțiunilor de psihologie, sociologie, neuroștiințe, antropologie și filosofie cu cele specifice teoriei arhitecturii constituie un aport teoretic propriu, completând informațiile din teoria și practica arhitecturală cu elemente utile preluate din alte științe.

Studiul de față nu își dorește să ofere o imagine comprehensivă a subiectului căminului, ci și-a propus să abordeze acest subiect dintr-o perspectivă mai puțin uzuală, interiorizată, cea a familiei care sălășluiește în interiorul său. Lucrarea de față **completează studiile existente despre locuire cu o perspectivă centrată pe organismul interior, familial**. Abordările originale, teoretice și practice, se constituie într-un instrument util în vederea cunoașterii și îmbunătățirii relației dintre locuire și familie. Prezentarea schimbării conceptului de familie și a normelor specifice noii paradigme, își arogă un alt rol original, prin **transferarea tuturor acestor informații într-un câmp al teoriei locuirii, cu aplicabilitate directă**. Cunoașterea locuirii văzută prin lentila familiei și invers, cunoașterea familiei prin lentila locuirii este unul din aporturile originale ale tezei. **Sinteza rolurilor locuirii și a celor familiale**, aduse și ele împreună pentru a putea fi mai ușor vizibile în viața de zi cu zi, constituie de asemenea un element cheie al prezentei cercetări.

Prezentarea unei **imagini sintetice a contextului actual**, în care se plasează locuirea și familia și prezentarea sistematizată a factorilor influențiali este, de asemenea, un studiu rar întâlnit în literatura actuală de specialitate. **Analiza critică** a felului în care se desfășoară **procesul de proiectare** și relația cu clientul constituie de asemenea un aport original. Teoria locuirii trebuie să se reconceptualizeze pe noile atribute ale societății actuale, fiind nevoită să își **reformuleze discursul**.

Una dintre cele mai importante contribuții ale acestei teze este noțiunea de **homeostazie rezidențială**, transpusă în câmpul teoriei locuirii, definind echilibrul intern familialo-rezidențial. Această sintagmă proprie a venit să definească un sistem întreg de procese, cuantificabile prin intermediul schemei prezentate în capitolul **Error! Reference source not found.**

Acest studiu are proprietatea de a scoate la iveală, mai mult decât literatura și teoriile existente o fac, o relație gemelară între locuire și familie. Pornind de la el, o serie de concepte ale teoriei locuirii și proiectării se pot reconfigura, prin **metabolizarea informațiilor rezultate din acest studiu**. Îmbinarea abordării teoretice cu prezentarea faptică a realității cotidiene a societății noastre, aici și acum, face ca această cercetare să reprezinte un instrument viabil. **Utilitatea** acestei cercetări, **probate atâta de practica profesională cât și de orice „consumator”** de locuire, reprezintă un reper pentru toți cei interesați de îmbunătățirea relației locuire/locuitor și, în subsidiar, interesați de îmbunătățirea calității vieții. Recomandările practice aferente acestui ultim capitol vin să plaseze cercetarea într-un tărâm al concretului și al aplicabilității.

Un lucru important se cuvine a fi menționat aici. Lucrarea de față nu se dorește un manual de recomandări practice pentru îmbunătățirea relației dintre familie și locuire. Contribuția majoră a studiului, așa cum rezultă și din subcapitolul **Error! Reference source not found.**, o reprezintă **surprinderea legăturii osmotice dintre locuire și familie**, capitolul

8 furnizând, suplimentar, direcții și recomandări în vederea îmbunătățirii acestei relații diadice.

Plecând de la descoperirea simbiozei dintre casă și familie, în multiplele sale modalități de a se face remarcată, prezentul studiu este de fapt o **invitație la a reconsidera locuirea din perspectiva familiei**. Fascinantă, dinamică și imprevizibilă, explorarea relației diadice dintre locuire și familie urmărește în fapt îmbunătățirea experienței rezidențiale și a satisfacției locuirii.

Chiar dacă acest concept de *acasă* este conectat cu sfere extinse culturale și identitare [8, p. 63], există ceva specific în felul în care se oglindește acest concept în fiecare dintre noi. Noțiunea de *casă* și *acasă* poartă atașate semnificații, simboluri personale, care rezonează în mod diferit în funcție de experiențele trecute, actuale și viitoare pe care le avem, le-am avut sau le anticipăm că le vom avea cu propria locuire.

Acest studiu propune o epistemologie a locuirii din prisma interiorității sale, printr-un exercițiu de plasarea a familiei și a familiarului în centrul de interes al locuirii. Într-un ceremonial de regăsire a confortului și familiarității, condiționările interioare, endogene, ajung în acest scenariu să primeze față de cele exogene. În această nouă ipoteză, familia devine pentru locuire și teoria locuirii o resursă care odată pusă în valoare nu ar face altceva decât să îi potențeze resursele și valorile.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- [1] A. de Saint-Exupéry, *Citadela*, București: Junimea.
- [2] A. Grati, *Romanul ca lume postBABELică. Despre Dialogism, Polifonie, Heteroglosie și Carnavalesc.*, Chisinau: Edituar Gunivas, 2009.
- [3] B. Goetz, *Théorie des maisons. L'habitation, la surprise*, Lagrasse: Collection "Art et architecture" Verdier, 2011.
- [4] A. Blunt și R. Dowling, *Home*, London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2006.
- [5] T. Chapman și J. Hockey, „The Ideal Home as it is Imagined and as it is Lived,” în *Ideal Homes? Social Change and Domestic Life*, London. New York, Routledge. Taylor & Francis, 1999, pp. 1-13.
- [6] K. Brickell, „Mapping’ and ‘doing’ critical geographies of home,” *Progress in Human Geography*, vol. 36, nr. 2, pp. 225-244, 2012.
- [7] S. ten Brinke, „Imagining, Appropriating and Silencing: Street-working Children’s Strategies of Home-making in Public and Private Space,” *Childhoods Today*, vol. 8, nr. 1, 2014.
- [8] S. Mallett, „Understanding home: a critical review of the literature,” *The Sociological Review*, vol. 52, nr. 1, pp. 62-89, 2004.
- [9] M. A. Fox, *Home: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2016.
- [10] A. Gurman, *Clinical Handbook of Couple Therapy*, New York: Guilford Press, 2008.
- [11] U. (. Șchiopu, *Dicționar de Psihologie*, București: Babel, 1997.
- [12] J. (. Georgas, „Functional Relationships in the Nuclear and Extended Family: A 16 Culture Study,” *International Journal of Psychology* (in press).
- [13] J. Georgas, „Family: Variations and changes across cultures,” *Online Readings in Psychology and Culture*, 2003.
- [14] S. Roseneil și S. Budgeon, „Cultures of Intimacy and Care Beyond ‘the Family’: Personal Life and Social Change in the Early 21st Century,” *Current Sociology*, vol. 52, nr. 2, 2004.
- [15] G. Philip, „„Extending the Analytical Lens”: A Consideration of ‘Care’ and ‘Intimacy’ in Relation to Fathering After Separation or Divorce,” *Sociological Research Online*, vol. 18, nr. 1, 2013.
- [16] J. R. McCarthy, „The powerful relational language of 'family': togetherness, Belonging and personhood,” *Sociological Review*, vol. 60, nr. 1, pp. 68-90, 2012.
- [17] D. Cutas și S. (. Chan, *Families - Beyond the Nuclear Ideal*, Bloomsbury Academic, 2012.
- [18] F. Walsh, *Strengthening family resilience*, New York: Guilford Press, 1998.
- [19] M. Segalen și A. Martial, *Sociologie de la famille*, Paris: Armand Colin, Collection U, Sociologie, 2014.
- [20] A. Moise, *Consecințe ale tilurilor parental-familiale în adaptarea adultului la socialul contemporan*, <https://eusuntalinarea.wordpress.com/2014/04/24/stiluri-parentale-si-familiale/>.
- [21] A. Muntean, *Adopția și atașamentul copiilor separați de părinții biologici*, București: Collegium. Polirom, 2013.
- [22] J. Juul, *Woman and Mother. A solidary essay from a male perspective*, article published online, 2016.

- [23] U. Bronfenbrenner, *The ecology of human development*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.
- [24] D. Meyer, S. Wood și B. Stanley, „Nurture Is Nature: Integrating Brain Development, Systems Theory, and Attachment Theory,” *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, vol. 21, nr. 2, pp. 162-169, 2013.
- [25] R. P. Hill, „Homeless Women, Special Possessions, and the Meaning of "Home": An Ethnographic Case Study,” *Journal of Consumer Research*, vol. 18, nr. 3, pp. 298-310, 1991.
- [26] T. Poldma, „Dwelling Futures and Lived Experiences. Transforming Interior Spaces,” *Design Philosophy Papers*, vol. 6, nr. 2, p. 141–156, 2008.
- [27] B. Manum, *Apartment Layouts and Domestic Life; The Interior Space and its Usability*, Oslo: Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, 2006.
- [28] A. M. Zahariade, *Locuire (curs format electronic)*, București: Facultatea de Arhitectură UAIUM, 2009-2016.
- [29] I. Mitrofan și C. Ciupercă, *Introducere în psihosexologie și psihosexologia familiei*, București: Press „Mihaela”, 1988.
- [30] I. Cieraad, „Homes from Home: Memories and Projections,” *Home Cultures*, vol. 7, nr. 1, pp. 85-102, 2010.

